

מקורות רפואה בשבת 6 סי' שכח' ס"י סי"א

סי' שכח' ס"י ע"פ מי אפשר לחלל שבת במכה שאינה של חלל

• טור.

• ב"י.

• דרכי משה (אות ו').

• שרי"ע.

• משנ"ב.

• ביאור הלכה (ד"ה ואם רופא אחד).

• ביאור הלכה (ד"ה אחד אומר אינו צריך).

• ביאור הלכה (ד"ה ויש מי שאומר וכו').

- פסקי תשובות (אות כד') וז"ל "ואנשים פשוטים, נכרים ומחללי שבת, שאינם רופאים, צריכים פיקוח שבעתיים אם לסמוך עליהם, אפילו טוענים שיש להם ידע ונסיון רפואי, כי הרי אינם מחוייבים לתת דין וחשבון על השערתם, כי אינם רופאים מטעם החוק והמלכות, ולא שייך לדידהו סברת 'לא מרעי אומנותיה'".

• **העולה :**

- א. אם יש מח' הרופאים ושויים במנינם הולכים אחר המופלג בחוכמה אפי' להחמיר (ביאור הלכה) (אבל משמע שאם רוב אומרים שצריך לחלל אפי' שרופאה ברוב חכמה אומר שלא, מחללים), ואם שניהם שויים הולכים להקל.
- ב. אם יש מכה שאינה של חלל מחללים ע"פ הרופאה, ואם הוא בקי אפי' אינם יהודי מחללים על פיהם, ואם אינו בקי רק שאומר שמבין בחולי זה, רק מאמינים לו אם הוא יהודי, אבל אם הוא אינו יהודי או יהודי מחלל שבת לא מחללים על פיהם.

סי' שכח' סי"א

חילול שבת כדי שיתרפה לשבת הבא

- טור ב"י שו"ע ומשנ"ב.

ושניים אומרים לחלל אזי אפילו מאה אומרים שלא לחלל, מחללים¹⁹⁸ את השבת, דשניים כמאה חשובים, ואין הולכים אחר רוב דיעות בסכנת נפשות, אך אם השניים מסופקים אם צריך לחלל, אין¹⁹⁹ להתחשב בספיקים נגד שניים או יותר מומחים כמותם האומרים שלא לחלל.

נאמנות רופאים גויים ומחללי שבת

וכבר כתב בביאור הלכה (ריש סימן תרי"ח) לאחר שהביא דבריהם, כי באמת הדבר תלוי לפי ראות עיני המורה בבקיות הרופאים ובעיונם בטיב המחלה, כי מאידך כבר כתב החיד"א בברכי יוסף (שירי ברכה סק"א) שרופאים בזמננו, כיון שצריכים לעמוד בנסיון עפ"י חוקי המלכות, ויש עליהם פיקוח, לא מרעי אומנותיה.

כד. מ"ב סקכ"ה: ואפילו רופא אינו יהודי, כיון שרופא אומן הוא. וכתב בספר תפארת ישראל (יומא פרק ח' אות כ"ו) "האידינא יש להתיישב בדבר, כי עינינו רואות שאפילו על חולי קל אומרים שיסתכן וכו', עיי"ש. ובנו בהלכתא גבירתא (שם מ"ה) מוסיף שכמו כן ועוד יותר ברופאים ישראלים מחללי שבת אשר לפעמים גריעי מנכרים, ובזדון ליבם מיעצים לחולה כי צריך לאכול מאכלות אסורות או לחלל שבת ולאכול ביום הכפורים וכיוצב"ז וכו', וכדברים האלו וכיוצא בהם מצינו בעוד פוסקים²⁰⁰ גדולי הדורות.

ולפעמים²⁰³ יש מצב הפוך, שרופאים אלו מורים שאין צריך לחלל שבת, בזמן שהמצב הרפואי מצריך חילול שבת, כי מזלזלים בחיי

ספק, ותלינן שטעה בהשערותו את החולי. ובתהל"ד (סוסקי"ד) אם זה שאומר לחלל מכיר יותר טוב את החולה מהאחרים, שפיר חוששין לדבריו ומחללים את השבת. וע' בס' שבת שבתון (זילברשטיין) שהאריך בעניינים אלו. 198. שו"ע סי' תרי"ח סעי' ד' ומשנ"ב שם סקי"א, ועיי"ש שאפילו החולה הסכים עם האומרים שאין צריך, אין שומעין לו, ובמט"א (שם סעי' ג') אם אותם המרובים האומרים שאין צריך גדולים בחכמה נגד השניים האומרים שצריך וגם יש ביניהם אחד המופלג בחכמה, שומעים להם ואין מחללין. 199. שעה"צ שם סקי"ח בשם מטה אפרים סעי' ה' (אמנם מש"כ השעה"צ שם בשם מט"א שבאחד המסופק נגד השניים אומרים א"צ, אין מחללין, תמוה מאד, דהרי מפורש בשו"ע שאפילו באחד האומר ודאי שצריך אין שומעין לו נגד שנים האומרים שא"צ, ואכן לא נמצא זאת במט"א, וצ"ע ג). ומסתבר דה"ה באחד מסופק נגד אחד האומר ודאי א"צ, אין מחללין. וישל"ע מה הדין אם החולה עומד לצד המסופק. 200. ע' ביה"ל סי' תרי"ח סעי' א' (ד"ה חולה) בשם כמה פוסקים, ובהרחבה בשדי חמד מע' יוה"כ סי' ג' אות ה', ובשו"ת דברי חיים (ח"א יו"ד סי' ל"א) "האידינא נתקלקלו מאוד ונסרחה חכמתן ואינם יודעים כלום, וצריך בדיקה רבה מאוד אם לסמוך עליהם בשום דבר", וע"ע פתחי תשובה יו"ד סי' קפ"ז סק"ל, אך כבר כתבו גדולי הדורות האחרונים שבזמננו במדינות המתוקנות שיש פיקוח עליהם וחייבים לעמוד במבחן על ידיעותיהם והתמחותם נשתנה הדבר לטובה, וכדלקמיה בשם ברכי יוסף, וע' בהרחבה בשו"ת ארץ צבי ח"א סי' קכ"ז, אלף המגן על מטה אפרים סי' תרי"ח סק"ו, שו"ת מנחת יצחק ח"א סי' קכ"ה - קכ"ז, שו"ת צי"א ח"ח סי' ט"ו פרק ח'. 201. חלק מהפוסקים דלעיל, ושש"כ פל"ב סעי' כ"א ופ"מ הערה א' עפ"י שו"ת פנים מאירות ח"א סי' י"ב ושו"ת שבות יעקב ח"ב סי' ע"ו, דבמקום סכנה נאמן רופא נכרי או מחלל שבת דלא יהא אלא ספק פיקוח נפש. 202. ס' הלכה ורפואה ח"א עמ' ק"ל בשם הגר"מ פיינשטיין זצ"ל. 203. שש"כ שם, ובתוספת הסבר.

סעיף י"א, שו"ע: חולה שיש בו סכנה וכו' שצריך לעשות לו רפואה ידועה וכו' שמונה ימים. ובענין חולה שאין בו סכנה ופחות מכך שצריך ליקח רפואה ברצף כמה ימים, נתבאר לעיל אות ג'.

בענין המחלוקת אם שבת 'הותרה' אצל פיקוח נפש או 'דחוייה'

כה. סעיף י"ב, שו"ע: כשמחללים שבת על חולה שיש בו סכנה משתדלים שלא לעשות על ידי נכרים וכו'. רמ"א: ויש אומרים שאם אפשר על ידי נכרים בלא איחור כלל עושין. הנה ידוע פלוגתת הראשונים²⁰⁵ האם שבת ושאר²⁰⁶ מצוות 'הותרה' אצל פיקוח נפש או 'דחוייה', ויש הרבה²⁰⁷ חילוקי דינים למעשה אם אמרינן 'הותרה' או 'דחוייה', ומחלוקת זו בלתי מוכרעת היא, כי גם בסברת הרמב"ם והשו"ע נחלקו הדיעות²⁰⁸ אם סבירא ליה 'הותרה' או 'דחוייה',

אדם, בפרט בקשישים וחולים כרוניים, כי אין אצלם ערך לציווי התורה 'וחי בהם', ובפרט לא לחיי שעה. והכל לפי ראות עיני המורה. ואנשים פשוטים, נכרים ומחללי שבת, שאינם רופאים, צריכים²⁰⁴ פיקוח שבעתיים אם לסמוך עליהם, אפילו טוענים שיש להם ידע ונסיון רפואי, כי הרי אינם מחוייבים לתת דין וחשבון על השערותם, כי אינם רופאים מטעם החוק והמלכות, ולא שייך לדידהו סברת 'לא מרעי אומנותיה'.

מ"ב סקל"א: אם הכפיה היה באחד מג' עבירות, ע"ז ג"ע וש"ד, והוא משער שהנאנס ימסור עצמו למיתה בשביל זה, אפשר שצריך לחלל כדי שלא יבוא לזה. וכבר נתבאר לעיל סימן ש"ו (אות ל"ב) ש'אפשר' לאו דווקא, אלא צריך לחלל שבת, עוד נתבאר שם שגם לשאר עבירות אם הנאנס מתנהג בחסידות לפני משורת הדין, ויש חשש שימסור נפשו, מותר לחלל שבת להצילו.

204. וכדאיתא ברמ"א הכא. 205. לדעת הרשב"א בתשובה (ח"א סי' תרפ"ט) 'דחוייה' היא (הו"ד בב"י הכא), וכן ס"ל לר"ן בפרק שני דביצה (דף ט: מדפי הרי"ף), ומאידך ברא"ש פ"ח דיומא (סי' י"ד) בשם רבו מהר"ם מרוטנבורג ובתשובותיו סי' ה' ששבת 'הותרה' אצל פיקוח נפש, ובעוד הרבה ראשונים מצינו דיעות לכאן ולכאן, ואכמ"ל. והנה כמו כן לענין שאר איסורי תורה נחלקו הדיעות אם 'הותרה' או 'דחוייה' אצל פיקוח נפש, זולת מאכלות אסורות, שמצד חומר הדבר שגורם לטמטום הלב, איכא דס"ל דלכו"ע 'דחוייה' ולא הותרה (ע' שו"ת שואל ומשיב מהדו"ד ח"א סי' מ"ב), ובוה מיושב דלא יוקשה אמ"ד 'הותרה' מהא דיומא (דף פ"ג). מאכילין אותו הקל הקל (ע' דעת תורה הכא סעי' י"ד, שו"ת קנין תורה ח"ג סי' ק"ו), ובשו"ת אבני נזר (סי' קי"ח) באיסורים דרבנן לכו"ע 'הותרה', וראה בהרחבה בכל ענין פלוגתא זו דחוייה והותרה והמסתעף בשו"ת דברי יציב ח"א סי' ק"ע ובשו"ת יחוד ח"ד סי' ל'. 206. כן הוא סתימת הפוסקים, אמנם ביצועות יעקב סק"ג ובתהלה לדוד סקט"ז מצדדים לומר דרק שבת הותרה אבל שאר איסורים 'דחוייה', דאל"כ מדוע מעדיפים לשחוט כשצריך החולה לכך, והלא גם שאר איסורים הותרה. 207. וכפי שיווכח לראות כל מעיין בב"י ובפוסקים ונו"כ בהמשך הסימן (סעיפים י"ב - י"ז). 208. בכסף משנה על הרמב"ם (ריש פ"ב דשבת) למד בפשיטות דס"ל 'דחוייה' וכסתימת לשון הרמב"ם (שם) 'דחוייה' היא שבת אצל סכנת נפשות, וכ"כ בפמ"ג א"א סק"ט, ערוה"ש סעי' ג', תהל"ד סקט"ז, ומאידך בשו"ת הרמ"א סי' ע"ו למד בדברי הרמב"ם דס"ל ששבת הותרה, מהא דכתב הרמב"ם בהמשך דבריו 'שבת אצל חולה הרי הוא כחול לכל דבר', וכ"ה בשו"ת צמח צדק או"ח סי' ל"ח, שו"ת חסד לאברהם מה"ת סי' ס"ז, שו"ת אבני נזר סי' קי"ח וסי' תנ"ה (אות ה'), שו"ת דברי מלכיאל ח"ד סי' ט"ו, ס' צפנת פענח (על הרמב"ם), ולדבריהם מש"כ הרמב"ם 'דחוייה' לשון מושאל הוא. וכן נחלקו האחרונים הנ"ל לענין שיטת השו"ע בעקבות דברי הרמב"ם. ובשו"ת חלקת יואב סי' י"ד שדווקא בודאי פיקוח נפש אמרינן 'הותרה' אבל בספק פיקוח נפש אמרינן 'דחוייה', וכעין זה ביצועות יעקב סק"ג, ובשו"ת שואל ומשיב מהדו"ד ח"א סי'